

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

FRANCISCI|| XAVERII EPISTOLA-||RVM LIBRI|| QVATVOR||

Francisco <de Javier>

Mogvntiæ, 1600

VD16 J 197

Societati Romam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-43721

supellectilem afferetis; calices autem stanneos, quo facilius *gentis non sanctæ*, apud quã versandum erit, auidas eludatis manus. Et quoniam vos utpote homines è Societate IESU, quod ego vos per Christum oravi, pro vestro obedienti studio imperavi, facturos esse cõfido, nihil præterea dicam, nisi ut huc properetis; vos. n. vehementer expecto. Nec dubito quin vester aduentus Deo fauente, & satis per se opportunus, & Christo gratus, & huic gēti sit salutaris futurus. Vos rogo fratres mei, ut aliquot Goani Collegij alumnos Sacerdotes vobiscum deducatis, qui vos in tradenda hisce insulis doctrina Christiana iuare queant. Certe vterque socios sibi singulos asciscat, si non Sacerdotes, at clericos mundo, Dæmoni carni que infensos & acceptas ab his iniurias vlcisci cupientes. Nos DEVS viuos in suo obsequio, mortuos in suo regno pro sua benignitate coniungat, vbi profecto longe maior, quam hic est, quies ac lætitia nos manet. V I. Id. Maias. M. D. XLVI.
Ex Amboino.

Societati Romam. Epist. III.

Gratia & caritas Christi, D. N. Et.

SCRIPSI ad vos anno superiore Reges duos in insula, quam Macazariam appellant, cum magno popularium suorum numero ad CHRISTI religionem esse traductos.

F 2

Ego

Ego igitur occasione rei bene gerendę inuitatus (apertum enim mihi aditum videbam ad Euangelium longe ac late propagandum) confestim ex Comorino Promontorio solui, vt eo quamprimum appellerem. Abest Macazaria à Promontorio amplius vicies centena, & septingēta millia passuum. Prius quàm nauim conscenderem, curauì sedulo, ne quid Comorinensibus Christianis deesset eorum, quę ad sacrorum religionem studiumque pietatis pertinerent. Quinque igitur eis præposui sacerdotes, Franciscū Mansillam è Societate, indigenas tres, & Franciscum Lisianum oriundum ex Hispania. Nā Christianos incolas Ceilani insulę, quę non longe abest à Comorino Promontorio, egregie instituunt Franciscani duo, cum totidem Sacerdotibus. Ita factum est, vt neutri Ecclesię mea opera esset opus: cæteri enim Christiani, qui sunt in oppidis Lusitanorum à singulis Episcopi Vicariis erudiuntur. Cū meam igitur operam Indię minime necessariam esse intellerem, Meliaporam, quod oppidum hodie S. Thomę nomine appellatur, petij, vt illinc in Macazariam pergerem. Ibi mercator me cōuenit obsecrans, vt confitenti operam sibi darem. Is confessione rite peracta, diuinitus commotus est adeo, vt postridie pecuniam ex mercibus, ac nauigio redactam dispertiret pauperibus: nudusque nudum

nudum CHRISTVM sequens mihi se sociū adiungeret. Inde cum soluissemus, Malacam applicuimus urbem sane celebrem Regis Lusitani. Hic narrauit mihi Præfectus vr̄bis missum ab se nuper in Macazariam Sacerdotem egregia religione præditum cum nō contemnenda Lusitanorum manu, vt si quis motus exoriretur, præsidio essēt nouis Christianis. Itaque monuit, vt Malacæ tantisper subsisterem, dum nauis qua illi vecti erant, rediret, & quo in statu res esset, renuntiaret. Ergo Præfecti consilium secutus tres menses, eoque amplius Malacæ sum commoratus. Neq; defuit interim materia bene merendi. Festis ac Dominicis diebus in æde sacra conciones habebam ad populum; reliquum tempus ferme consumebam in ægorum, apud quos in valetudinario diuersabar, confessionibus audiendis, eorumque miseriis subleuandis. Neophytos quoq; ac præcipue pueros Christianæ doctrinæ elementis imbuebam: milites ac ciues odio inter se dissidentes ad pacem concordiamq; reuocabam. Quotidie post occasum solis cum tintinnabulo urbem obiens ciues sonitu excitatos admonebam, vt pro animis, quæ purgatorio igni cruciarētur, diuinam implorarent clementiam. Has subinde voces iterantem puerorū grex è Catechismi schola prosequebatur non sine magno ciuium motu.

Postea vero quàm ventos è Macazaria reuertentibus opportunos resedisse vidi, nullumque de sacerdote, ac militibus eò missis nuntium afferrî; non diutius mihi cunctandum putavi. Itaque Malaca soluens in Molucum vela feci. Arx est in Moluco Regis Lusitani Ternate nomine ab India remotissima. Ab hac arce millia passuum prope ducēta insula est Amboinus. Indiæ propior, quę circuitu quatuor & nonaginta passuum millia amplectitur, satis frequens non indigenis modo, sed etiam aduenis. Hanc insulam Rex Lusitanie Lusitano Duci virtute ac pietate clarissimo dono dedit, quem intra biennium eò cum coniuge, liberis, vniuersaque familia commigraturum ferunt. Hic oppida sunt Christianorum omnino septem, quæ ego circumiens infantes omnes, ac pueros nondum baptizatos rite lustravi. Ex quorū numero complures sub baptismum excesserunt è vita, vt satis appareret, vitam illis suppeditatam diuinitus, vsque eo dum ad æternam vitam patefactus aditus esset. Sub id tempus octo Hispanorum naues eo delatæ tres ibidem substitere menses. Quo toto tempore diei vix potest, quot, quantisque occupationibus distinerer. Nam & concionibus omnes excitabam ad rectam honestamque vitam, & peccata confitentes audiebam, & visitabam ægrotos & morientes

CONFITE

confirmabam, ut æquo fidentique animo è vita discederent: quod quidem longe difficillimum est iis, qui diuinis legibus minime paruerunt. Quippe hoc minore diuinæ clementiæ spe, fiduciaque moriuntur, quo maiore ante audacia in sceleribus, ac flagitiis volutabantur: Multi præterea, qui graues inter se inimicitias exercebant (quod vitiū inter milites latissime patet) in gratiam iuuante Deo, reducti. Inde illi Indiam, ego cum Ioanne Duro, de quo supra dixi, cōtrario cursu Molucum petiimus.

Vltra Molucum millia passuum prope ducenta Regio est, quæ Maurica dicitur. In ea multis ab hinc annis ingens hominum multitudo Christianis sacris initiata est, sed morte sacerdotum, à quibus instituebantur, deserti atque orbatī ad pristinam barbariem feritatemque redierunt. Omnino terra periculorum plenissima est, & aduenis maxime infesta, propter gentis immanitatem insignem, & varia veneni genera, quæ in cibo; ac potione dari vulgo solent, quæ res sacerdotes peregrinos deterruit, quo minus illuc accederent ad incolas iuuandos. Ego igitur animaduertens quanta necessitate vrgeantur, quos nemo doceat, nemo expiet sacramentis; in animum induxi meum, debere me vel cum capitis periculo consulere illorum salutem. Quocirca quamprimum eò me

conferre statui, & caput meum in discrimen offerre. Equidem omnē in DEO spem locatam habeo, cupioque, quantum in me erit, Christo Domino obtemperare admonenti. *Qui voluerit animam suam saluam facere, perdet eam, qui autem perdiderit animam suā propter me, inueniet eam.* Quæ quidem sententia cogitāti facilis est, experiēti non item. Vbi enim tēpus incidit, cum vita amittenda est, vt eā in DEO inuenias, cū mortis periculum intenditur, sic vt facile prospicias, si DEO pareas, vitā esse dimittēdā; tū vero nescio quomodo fit, vt q̄ ante præceptū dilucidum videbatur, incredibili inuoluatur obscuritate. Nam ne doctissimi quidem viri tam præclarę sententię vim consequuntur, sed ij duntaxat, quos singulari beneficio DEVS ipse interior magister instituit. Atque in eiusmodi rebus facile apparet, quanta tandem nostra sit imbecillitas, quam fragilis & infirma humanę naturę conditio. Complures mei me amici vehementer orabant, ne tantę feritatis gentem adirem. Postea vero, quam nec precibus, nec lacrymis, quicquam se proficere senserunt, præsentissima remedia contra omnia venena pro se quisque afferebant, quæ ego constanter remisi omnia, ne videlicet medicamentis onust⁹ onerarer etiam solitudine, qua carebam. Cum enim omnem spem meam collocassem in diuinę prouidentię præsidio; cauendum mihi existimabam

bam, ne humanis præfidiis fretus deperderem aliquid de fiducia DEI. Itaq; eis gratias egi, & simul omnes obsecraui, vt pro me Deū deprecarentur: Hoc remedio nullū præsentius posse reperiri.

Sed vt ad Molucense iter reuertamur. Navigatione vsi sumus minime secunda. Multa tum piratarum, tum tempestatum pericula adiimus, illud maximum. Ingenti naui uehebatur, quæ tempestatis impetu in syrtes abrepta, tria millia passuum ita confecit, vt imum gubernaculum perpetuo arenam perstringeret. Quod si vel in latentes scopulos vel in vada inæqualia incurrisset (quod omnes ne accideret, subinde extimescebamus) certe facto naufragio interissemus vniuersi. Multum ibi lacrymarum vidi, multū solitudinis, & angoris, cum omnes in singula momenta mortem expectarent. Verum noluit DEVS nos perdere, sed periculis erudire, vt vsu docti intelligeremus, quàm infirmæ sint opes nostræ, quoties aut nostris viribus, aut præfidiis nitimur humanis. Nam vbi senseris, quam fallaces sint spes tuæ, & humanis opibus omnino diffusus in illo rerum omnium moderatore, qui vnus pericula ipsius causâ suscepta facile propulsare potest, spem omnem posueris, tum vero plane experiaris, DEI imperio, ac nutu omnia gubernari, & quantumuis vitæ discrimen præ cœlestib. gaudiis, quæ in tali re, ac

*Periculorū
Stilas.*

tempore diuinitus impertiri solent, esse cō-
 temnendum. Quanquam ne mors quidem
 ipsa pertimescenda est iis, qui diuina illa vo-
 luptate perfruuntur. Etsi autem fit nescio
 quomodo, vt periculis perfuncti eorū ma-
 gnitudinem nullis verbis cōsequi possimus;
 manet tamen iucundissima beneficij diuini
 memoria, quæ nos dies, noctesq; stimulat ad
 labores pro optimo Domino, vel suscipien-
 dos libenter, vel fortiter perferendos: & si-
 mul efficit, vt eum in omni vita veneremur,
 sperantes fore, vt idem pro sua infinita beni-
 gnitate vires nobis, & animos addat, quo tā
 benigno Domino operam sedulo constan-
 terque nauemus.

Cum essem Malacæ incidi in mercatorem
 Lusitanum, recētem ex opulētissimo Regno
 Sinarū. Is mihi narrauit, se ab homine Sina
 honesto sane & graui, atq; in vrbe regia satis
 versato interrogatum, num Christiani suilla
 carne vescātur; respōdisse, Christianos qui-
 dem suillam non aspernari, se tamē libenter
 auditurum, cur tandem id sciscitaretur. tum
 Sinam dixisse, nationem esse quādam in me-
 dio Sinarū Regno montibus inclusam, mo-
 ribus, institutisq; longe abhorrentem ab Si-
 nis, quæ ab suilla penitus abstineret, & mul-
 tos dies festos solemnī ritu celebraret. Hæc
 mihi mercator cum exposuisset, nō satis cō-
 iicere potui, vtrū hi, quos Sina describebat,
 Chri-

*Gens apud
 Sinas suilla
 carne ab-
 stinet.*

Christiani essent, ex eo numero, qui ritus
 Hebrææ legis cum Christi religione coniū-
 gunt, quales Æthiopes maris rubri accolas
 scimus esse, an Iudæi, qui sunt toto terrarum
 orbe dispersi. Nam Saracenos non esse, au-
 dio constare inter omnes. Complures mer-
 catores è Malaca in Sinas commeant quot-
 annis; horum multis ego mandavi, vt diligē-
 ter cognoscant, qui tandem sint illius gentis
 mores, qui ritus, quæ leges, & instituta, vt his
 tandem vestigiis eius conditionem inuesti-
 gem; exploratumque habeam, Iudæi ne sint
 an Christiani. Neq; enim desunt, qui S. Tho-
 mam Apostolum in Sinas penetrasse confir-
 ment, magnumque eorum numerum ad
 CHRISTI fidē adduxisse. Nam prius quàm
 Indiam Lusitani in suam redegressi ditio-
 nem; Græca Ecclesia eò mittebat Episco-
 pos, qui Christianos S. Thomæ, eiusque di-
 scipulorum opera propagatos tuerētur. Cū
 primum igitur Lusitani India potiri cœpe-
 runt, vnus ex Græcis Episcopis, quos dixi,
 affirmasse fertur, sese cognouisse de aliis Epi-
 scopis, quos in India inuenerit, S. Thomam
 Sinarum fines ingressum eorū oppida pera-
 grasse, Euangelioque diulgato indigenas
 plurimos CHRISTO peperisse. Cum pri-
 mum aliquid certi habuero, aut ab aliis
 compertum, aut mea opera exploratum;
 vos faciā certiores. Antequam Malaca
 disce-

*Opinio est
 S. Thomam
 in sinas pe-
 netrasse.*

discederem, cognoui Goam appulisse tres e Societate, qui cum suis literas quoque Romanas ad me perferendas curarunt. His ego perlectis, enimvero triūphavi gaudio, quod ea, quæ maxime vellem, de Societatis rebus acceperam. Et quoniam ex tribus illis, vnus venerat, vt in Collegio S. Fidei alumnos literas doceret, reliqui duo vt ibi potissimum versarentur, vbi maximo rei Christianæ emolumēto mihi viderentur futuri; cōfestim ad eos scripsi, vt relicto Goæ alumnorum magistro, cæteri pergerent in Promontorium Comorinum, ibique cum Francisco Mansilla Neophytos erudirent. Nunc vero mutata sententia eos in Molucas insulas anno proximo venire iubeo: quod videam his locis Christianæ religionis propagandæ oportunitatem longe maiorem.

Molucæ.

Molucus regio est modicis, ac prope innumerabilibus discreta insulis: nec satis adhuc exploratum est, an pars eius aliqua sit in cōtinēti. Omnes ferme insulæ vicis frequentibus habitantur. Incolæ porro ipsi facile se adiungerēt Christo, nisi hortatores deessēt. Nimirum si aliquod in his locis esset Societatis domicilium, plerique Christiana sacra susciperent. Itaq; omnino decreui efficere, vt in hisce vltimis terris, aliqua tandem ratione sedes collocetur nostris hominibus, iam nunc enim prospicio, quot populos ea

res

res CHRISTO sit aggregatura. In hac insula Amboino Ethnici longe plures sunt Saracenis, atque ab eis acerbo dissident odio. Quippe illos Saraceni aut Mahometis ritus suscipere, aut sibi seruire cogunt. Ethnici autem plerique; utpote qui magis etiam Mahometis nomen oderint quam iugum seruitutis, illorum superstitionem repudiant funditus. Si essent, qui eos instituerent ad veram religionem, haud magno negotio ad Christi ouile aggregarentur; longe enim minus à Christi, quam à Mahometis nomine abhorrent. Septuagesimo ab hinc anno Mahometica pestis inuasit hanc insulam, cum ante id tempus incolæ omnes essent Ethnici. Id malum nonnulli Mahometis antistites (Cacizes vocant) inuexerunt, qui è Meca Arabiæ vrbe, vbi exsecrandum Mahometis corpus summa superstitione colitur, profecti cum in hæc loca sese intinuassent, magnam hominum multitudinem ad suam pertraxerunt sectam, Saraceni indigenæ penitus rudes, & ignari sunt pestilentis illius disciplinæ, quam sequuntur. Itaque in spem venio fore, ut facile abducantur à Mahometicis ritibus. Hæc omnia eo fufius ad vos scribo, ut huiusce meæ sollicitudinis participes magnū, ut par est, capiatis dolorem ex tam miserabili tot animorum interitu, qui omni ope destituti quotidie pereunt. His opitulari qui cupiunt,

*Saraceni &
Molucco.*

cupiunt, ne cunctentur. Nam vt litteris, cæterisque facultatibus non sint satis instructi, satis tamen erunt ad hoc munus parati, si in animum induxerint suū, huc Christi vnus causa venire, cum hisce hominibus versari, atque in huius tam præclari studij contentione extremum spiritum edere. Hoc animo si duodeni tantum quotannis venirent; nã ista Mahometis secta funditus deleretur, ac breui ad Christi fidem se adiungeret omnes: ita demum fieret vt haudquaquam tam nefariis, impiisque sceleribus DEI numen ab hac gente violaretur propter veræ religionis inscitiam. Etenim qui hanc insulam colunt, fere sunt homines immanes ac barbari, perfidia insignes, & mirandum in modum ingrati. Sunt etiam insulæ nonnullæ in hoc maris tractu, quarum incolæ humana carne vescuntur, præsertim hostium, qui in pugna ceciderint. Quod si quis domesticorū morbo intreat, à cætero quidem abstinent corpore, sed manus ac pedes præcisos in deliciis habent. Atque etiam (si famæ libet credere) eo immanitatis progrediuntur, vt si cui lautius conuiuium sit apparandum, postulet à vicino patrem natu grandem, quem iugulatum vicinis ad epulandum apponat: postulet autem ea conditione, vt ipse vicissim patrem gratiam repromittat ei, à quo hoc beneficij petit, si quando is voluerit consimile
instrue-

instruere conuiuium. Tanta porro sunt, tamque immani libidine, vt omnes suscipiant impuritates. Intra mensem proficisci in insulam cogito, vbi præter inaudita flagitia, facinus vtrunque committi vulgo solet, vt & cæsos in prælio comedant, & parentes affecta ætate, vicinis mutuos dent ad epulas. Causa proficiscendi est, quod eos à tam nefariis sceleribus, ac flagitiis ad Christianam pietatem conuerti velle cognoui.

Insulæ sunt mira cœli temperie, proceris densisque arboribus frequentes, crebris im-

*Maurice
Insula.*

bribus irrigatæ, præruptis vndique munitæ rupibus, arduæque & excelsæ adeo, vt incolis haud quaquam opus sit mœnibus ad hostium impetum propulsandum. Cum enim bellum ingruit, satis tutos se fore confidunt, si se ad rupes recipiant suas, quarum calles vsque eò ardui sunt & saxis impediti, vt nullus apud eos equorum vsus nec sit, nec esse possit. Cæterum crebri ibidem terræ motus existunt, adeo ingentes, vt qui forte præteruehantur, naues suas obiectis cautibus occursare credant. Accedit terræ fremitus tantus, vt incredibilem omnibus terrorem incutiat. Multæ ex his insulæ procul emittunt ignem: flammæ autem euomunt tanto fragore, quantum nulla tormenta ænea, quamuis magna edere solent, cum summa

vi ia-

viaculantur globos. Huius quippe ignis vi atque impetu ingentia sæpe saxa iactantur. Voluit DEVS videlicet iis, quos nemo de pœnis impiorum admonebat, quasi inferorum sedem aperire, speciemque præbere quandam illius incendij, quo sunt scelesti homines perpetuo cruciandi, vt horrendo illo spectaculo admoniti tandem intelligerent, quæ illos manerent supplicia, nisi ex nefariis sceleribus, ac flagitiis emergerent. Hæ insulæ omnes inter se differunt lingua, atq; etiam nonnullarum incolę non eodem omnes, sed pagi alij alio sermone vtuntur. Veruntamen Malacensem linguam propter commercium intelligunt omnes. Quocirca cum adhuc essem Malacæ Symbolum Apostolorum cum apposita explicatione, communis confessionis formulam, orationem Dominicam, salutationem Angelicam, & decem legis præcepta in Malacensem sermonem vertenda curavi, vt me de rebus diuinis verba faciente apud eos, planius intelligerent quæ dicerentur. Nulla ferme habēt monumēta literarū: nec scribere vulgo norunt, nec legere: pauci in scribendo Arabicis notis vtuntur, verbis Malacensib⁹. Arabes quippe Mahometicæ superstitionis Antistites, quos Cacizes, seu Alfaques appellant, nō nullos indigenas scribendi rationem nuper docuerunt vt hodie docent. Nam ante Mahometis

hometis ritus inuectos, nullus omnino apud incolas vsus erat literarum.

In hac insula Amboino rem vidi incredibilem, & ante hoc tempus inauditam, quam fortassis operæ pretium erit cognoscere. Caprum, inquam, vidi lacte suo paruos alētem *Caper las prabet hanc dis.* hædos: vberē enim quod prope genitalia vnicum habet, tantum lactis reddebat quotidie, quantum scutella capere potest. Ego ipse rem perspexi his oculis, neque enim aliter, vt crederem adduci potuissem. Hunc caprum Lusitanus quidam vir honestus secum asportat eo consilio, vt in Lusitaniam mittat. Sed vt ad itē meum reuertar, vos ego Patres fratresque carissimi per CHRISTVM IESVM rerum omnium Dominum, per sanctissimam eius parentem, per cœlestes ciues, qui æterna gloria fruuntur, oro quæsoq; , vt mei memores assidue pro me sūmo studio deprecemini DEVM. Videtis. n. profecto quāto mihi præsidio opus sit. Ac sepe numero sensi in multis corporis animiq; periculis vestras mihi preces saluti fuisse. Equidē ne mihi ex animo excideretis, vestrū omnium nomina vestro chirographo in epistolis ad me missis subscripta, simul cū solemnī meæ professionis formula circumgesto: & pro singulari voluptate, quam percipio ex tam iucunda recordatione, primum DEO. vt par est, gratias ago, deinde vobis Patres fratresq; *G* suavis:

suauissimi, quos Deus tot, ac tantis virtutibus
ornauit. Et quoniam confido fore, ut vobis
haud paulo iucundius fruar in æterna vita,
pluribus in præsentia vobiscum agere super-
sedeo. VI. Idus Maias. M. D. XLVI. Ex
Amboino.

P. Ignatio Loiola Præ. Gener. Romam.

Epist. IV.

Gratia & caritas Christi D. N. & c.

DEVS mihi conscius est, quantopere in
hac quoque vita te videre expetam,
Pater carissime, ut tecum multis de rebus
communicem, quæ tuam opem, ac remediū
desiderant: Nulla enim locorum spatia ob-
stant obedientiæ. Video in his locis è Socie-
tate esse permultos: rursusq; nos animorum
nostrorum medico multum egere video. Per
ego te IESVM Dominū oro, & obtestor, Pa-
ter optime, ut his quoque filiis tuis, qui in
India versamur, prospicias: virumque mit-
tas aliquem virtute ac sanctitate præstātem,
cuius vigor & alacritas torporem excitet
meum. Magna me spes tenet, quoniam diui-
nitas animorum nostrorum affectiones tu-
te perspicias, abs te operam datum iri dili-
genter ut omnium nostrum iam lan-
guescens virtus ad perfectio-
nis studiū vehemen-
tius incitetur.

Humilitas.

Nihil